

TORGYIK Judit

Kodolányi János Főiskola
Neveléstudományi Tanszék
Székesfehérvár
torgyik@freemail.hu

AZ INTERKULTURÁLIS NEVELÉS AKTUALITÁSAI AZ ISKOLA VILÁGÁBAN

Topicalities of Intercultural Education in the World of Schools

Aktuelnosti interkulturalnog vaspitanja u školama

A globalizáció korában az iskoláknak új kihívásokkal kell szembenéznük világszerte. Mára megnövekedett a különböző népek, népcsoportok egymásra hatása, egymással való rendszeres találkozásának lehetősége a munka és a tanulás világában is. A gyerekeknek mind gyakoribb tapasztalata a tőlük eltérő kultúrákkal, szokásokkal és hagyományokkal való személyes találkozás. A tanulás szerepe rendkívüli módon felértékelődött, s néhány kompetencia értéke különösen megnövekedett. Nem mindegy, mit és milyen minőségben tanulunk, tanítunk. Új igények jelentkeznek világszerte a tanulással kapcsolatban. Különösen megnőtt az idegennyelv-tudás, az informatikai kompetencia, a szociális és az interkulturális kompetenciák szerepe a gyermekek nevelésében.

Kulcsszavak: globalizáció, a tanulás szerepének felértékelődése, nyelvoktatás, IKT, szociális kompetenciák.

A globalizáció mint világjelenség

A globalizáció számos kihívást és új feladatot hoz az oktatásügy számára. A fogalom szorosan összekapcsolódik a kölcsönös egymásra utaltsággal, a tér és az idő összeszűkülésével, a korábbi határok eltűnésével, a gyors kommunikációval, a nemzetek feletti hálózatok létrejöttével, a nemzeti helyett a nemzetközi kapcsolatok felerősödésével. Sajátos velejárója a homogenizáció a fogyasztás-

ban, az életmód, a kultúra s az oktatás területén is. A globalizáció egyúttal az egyének és az államok közötti fokozódó versenyt is magával hozta. Az informatika fejlődésével távoli tájak emberei, életvilágai kerülnek közel egymáshoz. A társadalmi fejlődés robbanásszerű változásai az iskola számára új kihívásokat jelentenek, a korábbi évtizedekben megszokottaktól eltérő kompetenciák fejlesztését, gyorsabb alkalmazkodást kívánnak. Míg korábban meglehettek a diákok idegen nyelv tudása nélkül, addig mára azok kapnak belépőt az elit klubba, akik angol nyelvtudással rendelkeznek. Míg szüleink gyermekkorában ismeretlen volt az internet, addig a mai gyerekek elképzelhetetlennek tartják enélkül az életüket. Napjaink iskolája messze nem az, mint ami nagyszüleink korában volt. Új feladatok várnak mind a pedagógusokra, mind pedig a diákokra. A jó minőségű oktatás minden országban alapvető érdek és nagy érték.

A tanulás általános felértékelődése

A XXI. századi világ gazdaság s benne a sikeres országok alapvetően a magas hozzáadott értéket képviselő ágazatokra építenek. Már nem a mezőgazdaság vagy a gépek, eszközök gyártása, sokkal inkább a tudásra alapozott szolgáltató szektorok jelentik a legfontosabb gazdasági húzóerőt. A korábbi mezőgazdasági jellegű, fejlődő országokban szintén megjelent a csúcstechnika, s ezek az országok is fokozatosan eltolódnak a tudásalapú gazdaság felé (Schiels 2013).

Az oktatás, a tudásipar fejlődése, fejlesztése a politikában világviszonylatban szintén fontos kérdés. Számos nemzetközi fórum, tanácskozás kiemelt témája az oktatásügy fejlesztése. A modern technika kitágítja a lehetőségeket, jól képzett szakembereket kíván. Ehhez azonban megfelelő kompetenciákkal rendelkező szakemberek kellene. A tanulást mint életformát az egyén életében a család mellett a közoktatás alapozhatja meg. A tanulás megszerettetéséhez modern oktatási módszerek, jól felkészült, a korszerű metodikával lépést tartó pedagógusok kellene. Az iskola feladata, hogy a tanulásra mint értelmes, pozitív érzelmekkel járó tevékenységre építsen, hogy a diákok a kötelező iskolaévek elteltével felnőttként is hajlandóak legyenek az önképzésre, a továbbképzésre, s akkor is örömmel tanuljanak, ha már nem kényszerítik őket erre. A jó iskolának azon túl, hogy az alapvető műveltséget biztosítja, hozzá kell járulnia a tájékozódás, a tudásvágy felébresztéséhez, későbbi megtartásához is.

A *lifelong learning* eszméje a megújulni kívánó, a tanulást elfogadó, pozitívan megélt népeiségre alapoz. A globalizáció gyors változásai a tanulás iránti igényeket rendre megújítják, generálják is. A tanultabb ember differenciáltabban látja a világot, önmaga és környezete iránt igényesebb, tájékozottabb, árnyal-

tabb képpel bír az öt körülvevő miliőről, s benne önmaga és mások helyéről. Jobban tudja gyermekei iskolázását segíteni, figyelemmel kísérni. A képzettség szintjének emelkedése a társadalomban újabbnál újabb művelődés iránti igényeket indukál. Minél fejlettebb egy ország, annál inkább jellemző a tanulás igénybevétele felnőttkorban is. Növekvő igény van a felnőtt- és időskori tanulásra, a személyiség további fejlesztésére. A tanulás, a művelődés mértéke, a megfelelő minőségű kompetenciák megléte visszahat az ország GDP-jére, gazdasági helyzetére, általános jólétére is (Torgyik 2012).

A tanulás azonban nem csupán az iskolában érhető tetten, a *lifewide learning* értelmében bárhol tanulhatunk, bármely helyszín és időpont alkalmas lehet ismereteink, tudásunk bővítésére, képességeink fejlesztésére. A gyorsabb információátvitel, a demokratikusabb élet növekvő igényeket hoz a szabadidős tanulás, a művelődési intézményekben, múzeumokban, kirándulások alkalmával történő tanulásra is. S ezzel együtt jelentősen megnőtt a szerepe a természet, a környezet védelmének s az egészségtudatos magatartás fejlesztésének is.

Az idegen nyelvi kompetenciák fejlesztése

A XXI. század embere mind gyakrabban kerül kapcsolatba más nyelvet beszélőkkel, ér el idegen nyelvű szakirodalmat. A modern idegen nyelvek iránti kereslet, a használható nyelvtudás értéke jelentősen megnőtt a globalizáció korában, s ennek jelei különösen a rendszerváltás óta érezhetők a volt szocialista országokban. Nemzetközi viszonylatban a leginkább keresett, a legnépszerűbb nyelv az *angol*, melynek sajátos térhódítása nagyban összefügg a körülöttünk zajló trendekkel. Mint ahogyan a középkorban a műveltséget és a közvetítő nyelvet a latin jelentette, addig a XXI. századi *lingua franca* az angol nyelv lett, aki érti és használni képes ezt a nyelvet, kitarul előtte a világ, nemzetközi – gazdasági, kereskedelmi, kulturális, K+F, oktatási stb. hálózatok tagja lehet. Az internet általánossá válásával a határok eltűntek, a világ összeszűkült, s benne az emberek kommunikálni kívánnak egymással. Ehhez a közös keretet a használható angol nyelvtudás biztosíthatja. Az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság gazdasági nagyhatalma rendre megerősíti az angol iránti igényeket. Óriási gazdasági előnyökhöz jut, versenyképességét nagyban növeli az az ország, amelynek lakossága jól ismeri és munkája során használni képes az angol nyelvet. Ahol arányaiban nagyobb az angol nyelvet beszélők aránya, a könnyen elérhető elektronikus források révén gyorsabb tudástranszfer következik be, több határon átívelő kapcsolat s egyúttal jelentősebb gazdasági, társadalmi fejlődés várható.

Korábban soha nem látott mértékben növekedett meg világszerte az angol nyelvet tanulók aránya, hiszen a nyelvtanulásnak jövedelemteremtő és mobilitás-ösztönző szerepe van. Aki nyelvet tanul, nem csupán a nyelvet, hanem a kultúrát is megismeri, s közben interkulturális kompetenciákra is szert tesz. Számos ország felismerte az angol mint idegen nyelv gazdasági hasznát, így jó néhány országban kötelező nyelvként oktatják már az általános iskolában. 2006-os adatok szerint Belgiumban, Németországban, Dániában, Hollandiában, Olaszországban, Cipruson, Görögországban, Luxemburgban, Máltán, Svédországban, valamint az EU-n kívül Izlandon, Norvégiában és Lichtensteinben már az általános iskolában a tanulók kötelező jelleggel angol nyelvet tanulnak. 2009-ben bevezették a kötelező angol nyelvtanulást Csehországban, majd csatlakozott az előbbieken említett országok sorához Szlovákia is. Néhány országban ez a kötelezettség a középfokú oktatásban szintén megmarad. Luxemburg kivételes ország az EU-ban, itt ugyanis három nyelvet – angolt, németet és franciát – tanulnak a diákok már az általános iskolában (Key Data..., 2008). Európán kívül számos egykori gyarmati országban megmaradt hivatalos nyelvként az angol, s a gyermekek szocializációjához az afrikai államoktól Indiáig jó néhány helyen a korai iskolaévektől kezdve természetes módon hozzátartozik az angol nyelv ismerete és aktív használata.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy az idegen nyelvi és az interkulturális kompetenciák fejlesztésének számos értéke és komoly haszna van. A nemzetközi csereprogramokban, konferenciákon való részvétel feltétele a megfelelő angol nyelvtudás. A tudományos élet, a kutatás, a fejlesztés nyelve az angol, a legújabb szakirodalom megismeréséhez ugyancsak alkalmazásra kész nyelvtudásra van szükség. A turizmus élénkülésével a vendégeket fogadó lakosok, települések a nyelvtudás révén erősíthetik forgalmukat. A munkaerőpiac is mindinkább megkívánja az idegen nyelvi kompetenciákat, különösen így van ez a külföldön munkát vállalók esetében. Az egyes európai országok, de az azon kívül lévők is számos ipari, kereskedelmi, gazdasági szálon kötődnek egymáshoz. A szabad munkaerő-piaci mobilitás tovább fokozza a megfelelő szintű nyelvtudás iránti növekvő igényeket. Olyannyira, hogy sok esetben a diplomával rendelkezők sem kapnak képzettségüknek megfelelő állást, ha nem rendelkeznek a szükséges idegen nyelvi kompetenciákkal.

Az Európai Unió statisztikai hivatala, az Eurostat adatai szerint öt olyan idegen nyelv létezik Európában, amelyek a legnépszerűbbnek számítanak valamennyi tagállamban, így *az angol, a német, a francia, a spanyol és az orosz* azok a nyelvek, amelyeket leginkább tanulnak a kötelező iskolai évek alatt a

diákok az uniós államokban. Bár az itt felsorolt nyelvek különösen kedveltnek számítanak, azonban népszerűséget tekintve egyik sem tud közülük egyetlen tagállamban sem versenyre kelni az angol nyelvvel.

A második idegen nyelv tanulása Európa-szerte attól függően alakul, hogy milyen történelmi hagyományokkal, illetve kulturális kapcsolatokkal rendelkezik az adott ország, továbbá a földrajzi szempontból mely államokhoz áll közel. A nyelvrokonság, az azonos nyelvcsaládba tartozás ugyancsak megnövelheti a nyelvtanulási hajlandóságot. Például Magyarországon a második leggyakrabban tanult nyelv a német, amelynek történelmi hagyományai vannak, továbbá nagy népszerűsége gazdasági okokra vezethető vissza. Hazánk Ausztriával határos megyéiben választják a legtöbben idegen nyelvként a német nyelvet a diákok. Németország és Ausztria népszerű célpontnak számítanak a külföldön munkát vállalók körében is (Torgyik 2011). Romániában a francia nyelv tanulásának vannak jóval nagyobb hagyományai, amely a nyelvrokonságnak, a közös gyökereknek köszönhető. A spanyol nyelv tanulása különösen kedvelt Franciaországban (hiszen földrajzi szomszédokról van szó), továbbá Svédországban, Dániában és Németországban szintén gyakran választott nyelvnek számít. Az orosz nyelv tanulása iránti igény a volt szocialista országokban a rendszerváltással visszaszorult, azonban az EU tagállamai közül a Balti államokban, Észtországban, Lettországon és Litvániában ma is nagyobb arányban tanulnak orosz nyelvet a diákok, miközben vannak olyan uniós tagállamok is, ahol elenyészően kevésnek mondható napjainkban az orosz iránti kereslet.

A nyelvtudásnak nem csupán a munkaerőpiacon van jelentősége, hanem a nemzetközi migráció erősödésével az új országhoz, új élethez való alkalmazkodás, a letelepedés igénye ugyancsak megfelelő nyelvtudást és az eligazodás képességét igényli. Számos család többkultúrájú, többnyelvű, a egyes házasságok révén a gyerekek körében nem számít ritkaságnak a többkultúrájú környezetben való szocializáció. A szakirodalomban Watson (2004) „*transznacionális családoknak*” nevezi azokat a családokat, ahol a szülők különböző népcsoportokból, országokból származnak, s így a egyes házasságok gyermekei az otthoni környezetben is nap mint nap megtapasztalják a többnyelvűség, a több kultúra jelenlétét.

Az iskolai tanulmányok során, majd a munka világában azok lehetnek sikeresebbek, akik több nyelvvel bírnak, s ezzel együtt bikulturális/multikulturális kompetenciákat birtokolnak. Ahány nyelvet beszélsz, annyi ember vagy – tartja a szólás. A globalizáció korában a megfelelő nyelvtudás jelenti az alapot a sikeres alkalmazkodáshoz. A modern nyugati nyelvek iránti igények kielégítése az oktatásügyre vár.

Az IKT-kompetenciák fejlesztése

A globalizáció kiteljesedéséhez, a tér és az idő fogalmának változásához jelentős mértékben hozzájárult a kommunikációs robbanás. A telefonálás egyre olcsóbbá vált, a számítógépes technológia mindennapi életünk elengedhetetlen részévé lett. A legtöbb háztartásban jelen van a számítógép, mind többeknek van okostelefonja. Az élet minősége a technikai eszközök által gyorsabban elérhető információk segítségével sokat javult, jóval kényelmesebb lett. A modern technika gyors tudástranszfert tesz lehetővé.

Mindezek a javak ma már széles körben elérhetők a szegényebbek számára is. Például 2005 és 2011 között Afrikában 400%-kal nőtt a mobiltelefon használók aránya (Schields 2013). Az informatikai kompetenciák ma már éppolyan általánosan elvárt alapkompenciának számítanak a munkaerőpiacon, mint az írás, az olvasás vagy a számolás. A legtöbb munkáltató megkívánja az elektromos írástudást, a gazdaság fejlődése, informatizálása nyomán több ágazatban nélkülözhetetlenek az ehhez kapcsolódó kompetenciák.

A biztos alapokon álló számítástechnikai kompetenciák megléte alapja a globális hálózatokba való bekapcsolódásnak, a szupersztrádára való fellépésnek, az egyén és a társadalom fejlődésének. Óriási mértékű, napról napra növekvő számú, folyamatosan megújuló tudástartalom érhető el az interneten keresztül. A kellő idegennyelv-ismerettel és tájékozódási képességgel bírók hozzáférhetnek az idegen nyelvű tananyagokhoz, forrásokhoz, a modern tanulási lehetőségekhez is. Mindinkább növekvőben van azon egyének és országok fejlődési esélye, amelyek képesek erre.

2010-ben 25 országban végzett *EU Kids Online* (Livingstone és mtsai 2011) felmérés szerint a 9–16 éves európai gyermekek 60%-a átlagosan naponta vagy majdnem naponta, 93%-uk az elmúlt héten használta az internetet. Mindez jelzi, hogy igen alacsony azok száma, akik az elmúlt héten ne lettek volna a gép közelében. Az eszközhasználat döntő többségében otthon (87%) történik, s ezt követi az iskolai használat (63%).

A megkérdezett európai gyermekek változatos célokkal és motivációval kapcsolódnak rá a hálózatra, 85%-uk a *házi feladat megoldásához* veszi igénybe az internetet, s érdemes megfigyelni, hogy majdnem ugyanilyen fontos a *játék* is (83%) számukra. 76%-uk videoklipet néz, 62% üzenetküldésre használja az internetet, míg 31%-uk webkamerát is használ, 11% pedig blogot ír. A felhasználás az iskolai munkától kezdve az unaloműzésig sokféle formát ölthet. A számítástechnikai eszközök szerteágazó alkalmazási lehetőségei, továbbá a gépek árának folyamatos csökkenése, jelentősen hozzájárul növekvő elterjedt-

ségükhöz és nagyfokú népszerűségükhöz. A megkérdezett gyerekek és fiatalok 59%-a a közösségi oldalakon saját hálózati profillal is rendelkezik, s tendenciáját tekintve a tizenévesek között a legtöbb a felhasználók száma ezeken az oldalakon (Sonck, Livingstone és mtsai 2011, Ságvári 2008).

Ebben a környezetben a tanulók iskolai érdeklődésének fenntartása céljából új oktatási módszerekre, jóval nagyobb rugalmasságra, nyitottságra, az új eszközök iskolai beépítésére van szükség. Míg az ezredforduló körül – egy 1998-ban végzett vizsgálat szerint a pedagógusok Magyarországon alig-alig tájékozódtak az internetről (Karlovitz 2001), addig ma már elsődleges információs forrást jelent a pedagógusoknak, szülőknek és a gyerekeknek. Az internettel és más mobilkommunikációra alapozó eszközzel a passzív befogadó szerep helyett a tanulásban az interaktivitásra építő, aktív tanuló szerepe erősödik. A tanulás mind élményszerűbbé, életközelibbé, s a modern IKT-eszközök révén mind többek számára vált elérhetővé. Ez a feladat új kihívások elé állítja az intézményes nevelést, az iskolarendszert, a pedagógusokat is.

A digitális technika révén a *mobil tanulás* vagy más néven *m-tanulás* (hordozható számítástechnikai eszközök segítségével történő tanulás) (Molnár 2013) egyre inkább bevonul a közoktatási rendszer minden szintjére, mi több, az iskolán kívül a művelődésben, a múzeumokban, a könyvtárakban, továbbá az állatkertekben, vadasparkokban, gyermektáborokban is fellelhető, pl. mobiltelefon, okostelefon, laptop, e-Book olvasó stb. használatával tartott foglalkozásokon éppúgy használják az IKT-eszközöket, mint az iskola világában. A számítógép és a világháló nem csupán mint új médium lényeges, hanem annak megértése is, hogyan használjuk okosan, értelmesen, etikusan az egyes eszközöket, hogyan szelektáljunk a különböző hálózati tartalmak között.

Az IKT-eszközökön keresztül az iskoláskorú gyermekek a világ mind több pontján hozzáférnek a globális tartalmakhoz. Afrikában, Latin-Amerikában vagy Délkelet-Ázsiában az internet és a médián át elérhető tartalmak éppúgy a tanulás és az ismeretszerzés eszközei, mint a szórakozásé és az általános tájékozódásé vagy a rendszeres baráti kapcsolattartásé. Új tanulási formák, online fórumok, határokon átívelő, nemzetközi közösségek jöttek létre. Csepeli György és Prazsák Gergő (2010) arra mutattak rá, hogy az IKT-kompetenciák elsajátításában új momentumként értékelhető a „fordított szocializáció” jelensége, amely annyit jelent, hogy a felnőttek és a nagyszülők generációja gyakorta a gyermekek, unokáik révén, azok segítségével sajátítja el a számítógép, az internet és más mobil kommunikációs eszköz használatát. Sokan korántsem tanfolyamon, hanem gyermekeik segítségével kezdték el a világháló megismerését. A gyerekek rutinosabban és magabiztosabban használják a világhálót, mint szüleik. A

szülők számára nehezebben megy a tudástranzfer, hiszen sokan közülük az írógépek világában nőttek fel, akkor tanulták meg a gépek használatát, s rögzült sémáik nehezebben változnak. A fiatalok, a gyerekek jóval rugalmasabbak ezen a téren, sokkal inkább nyitottak az újdonságok megtanulására. Így fordulhat elő, hogy a fiatalabb generáció tanítja az idősebbeket.

Ebben a környezetben a *médiapedagógiának* ugyancsak megnőtt a jelentősége (Szűts 2016). A pedagógusok és a szülők együttes felelőssége a modern infokommunikációs eszközök és tartalmak használatának, a médiakompetenciák fejlesztésére mind nagyobb szerepet szánni. E vonatkozásban a felvilágosító, tudatformáló képzések, a kritikai érzék, a tudatos választás, a befolyásolás, illetve a manipuláció mechanizmusainak megértése és megértetése mind a gyerekek, mind pedig a szülők és a pedagógusok rétegeitől nagyobb odafigyelést kíván.

Az IKT fejlődésével a csúcstechnika vívmányai közelebb hozzák egymáshoz a fejlett és a fejlődő országokat, a gyerekeket és a felnőtteket, s ezáltal hallatlanul nagy szerepük van a földrajzi és a társadalmi, fejlettségbeli különbségek csökkentésében, a tudás terjesztésében (Csepeli–Prazsák 2010). A robbanásszerű fejlődés elképzelhetetlenül nagy mértékű változásokat indukál, amelyek tovább növelik az iskola, a tanulás eddig megszokott formáinak modernizációját.

A számítástechnika rohamléptekben teszi lehetővé a fejletlenek felzárkózását, s vele együtt növeli a globális versenybe bekapcsolódók számát és arányát. A globalizáció olyan környezetet jelent, mely az információs technológia révén világszerte terjeszti a tudást (távoktatás, nyitott oktatási rendszerek, interneten elérhető tanulási lehetőségek). A globalizáció korában egyének és országok versengenek egymással, s a hamarabb, a gyorsabban és a jobb kompetenciákkal rendelkezők kerülhetnek ki győztesen a versenyből. A nemzetközi tendenciák mindinkább megértethetik velünk, hogy a jobb minőséget nyújtó, a XXI. század globális kompetencia igényeire jobban támaszkodó, a gyorsabban alkalmazkodó országok és egyének lesznek nyertesei a versenynek (Schields 2013). Mindeközben az IKT-eszközök/kompetenciák erősödése ösztönzi a tudásra épített munka, a tudásgazdaság terjedését.

A szociális kompetenciák fejlesztésének igénye

A globalizáció világában az egyes országok között erősödő migrációval kell számolnunk. Az EU Schengen-övezetében eltűntek a határok, az állampolgárok szabad mozgásának biztosítása az unió egyik alapelvének számít. A jobb megélhetés, illetve a kedvezőbb munkalehetőségek reményében sokan útra kelnek, s telepsznek át keletről nyugatra, délről északra. A nemzetközi nagyvállalatok

terjeszkedése révén a különböző népek, nemzetek tagjainak találkozása mind az oktatás, mind pedig a munka világában általánosnak mondható. Az internetes hálózatok ugyancsak növelik a különböző származású, nyelvű egyének közvetlen kapcsolatának esélyeit. A gyerekek szocializációjuk során mindinkább találkoznak az iskolában is a sajátjuktól eltérő kultúrából, más társadalmi helyzetből/országból érkező diákokkal, a felnőtt pedig a munka világában töle eltérő országból/kultúrából származó munkatársakkal. A felsőoktatásban tanulók mobilitása az Erasmus program révén ugyancsak megnövekedett. „Világszerte a kiutazó diákok 47%-át öt angol nyelvű ország – USA, Kanada, Egyesült Királyság, Ausztrália, Új-Zéland fogadja, míg a legtöbb kiutazó Kínából és Indiából érkezik” (Schiels 2013, 108).

A különböző kulturális, nyelvi, vallási háttérű egyének találkozásai félreértéseket, konfliktusokat éppúgy szülhetnek, mint elfogadást, rácsodálkozást, barátságokat és békés egymás mellettélést. A hagyományos értékek, normák mellett új értékek jelennek meg. Ebben a környezetben a kulturális tudás, a tolerancia, az elfogadás képessége rendkívüli módon felértékelődött.

Az etnikai és a demográfiai változásokra, a nagyfokú mobilitásra a fejlett társadalmaknak s az iskolaügynek is választ kellett adnia. Az oktatásügy komoly kihívást jelentő feladata a különböző kultúrák közötti kommunikáció, a kapcsolatteremtés képességének és a toleráns, befogadó magatartás megtanítása (Karlovit 2004). A nyelvi, kulturális interdependencia világában a multikulturális nevelés s a *szociális és interkulturális kompetenciák* megléte, fejlesztésének szüksége komolyan megnövekedett (Allemann-Ghionda, 2011, Karlovitz 2006a, Karlovitz 2006b). Az élénkülő kulturális találkozások megkívánják az interkulturális kompetenciákat, az előítéletek oldását, a sztereotípiákat, az esetlegesen előforduló konfliktusok, az elutasítás és a diszkrimináció kezelését. A kulturális találkozások az egyének között együttműködést, békés együttélést kívánnak, amely a kooperatív technikák iskolai alkalmazásán, rendszeres gyakorlásán keresztül hozható közelebb.

A globalizáció növeli a komplexitást az élet minden területén, így a tanulásban, a tanításban ugyancsak alkalmazkodást és a megértés szükségességét kívánja. A globalizáció korában nem csupán a különböző népek együttélésének igénye miatt szükséges a szociális kompetenciák fejlesztése, hanem az adott társadalmon belül jelentkező plurális életmódok, különböző életformák tolerálása, megértése miatt is. A globalizáció vejejárója, hogy a régi hagyományok mindinkább eltűnnek, s helyette mindinkább egyedi életutak, életmódok sokasága van jelen egymás mellett.

A Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban az 1960-as évektől fogva került a figyelem középpontjába a multikulturális/interkulturális nevelés kérdésköre. Az USA-ban a polgárjogi mozgalom kibontakozása adott lökést az etnikai kisebbségek, a fogyatékkal élők és a nők esélyeinek javításának. Nyugat-Európában a vendégmunkások számának növekedésével az iskolarendszer is alkalmazkodott az új helyzethez. Míg kezdetben úgy vélték, hogy a vendégmunkások csak „vendégek” lesznek, később rá kellett ébredniük, hogy a külföldiek a végleges letelepedés mellett döntöttek. Családtagjaik, gyerekeik is követték őket, s az iskolákban, óvodákban megjelent bevándorlók gyermekeinek megfelelő nevelésre, oktatásra volt szüksége.

Eközben Közép- és Kelet-Európában a rendszerváltásig nem tartották különösen fontosnak a multikulturális nevelést. A kisebbségi csoportokkal való érdemi foglalkozás az 1990-es évek után vált gyakoribbá. A rendszerváltás hívta fel a figyelmet a társadalomban jelen lévő különbségekre. Közép- és Kelet-Európa nem számít klasszikus bevándorlót fogadó célországnak, sokkal inkább tranzitországnak nevezhető. Az EU integrációja során, 2004-ben az új tagállamok csatlakozásával a migráció új hulláma kezdődött meg, fokozatosan lehetővé vált az új tagországok állampolgárai számára a régi tagországokban a munkavállalás, s eközben a gazdasági világválság szintén tovább növelte a régi tagállamokból kivándorlók számát. A migráció a nemrégiben csatlakozott tagállamok számára ugyancsak új feladatokat hozott.

Az új országban új életet kezdő családok kihívások elé néznek, másik országhoz, más szokásokhoz, kultúrához kell alkalmazkodniuk, új nyelvet kell megtanulniuk. Szembe kell nézniük az alkalmazkodás, a beilleszkedés nehézségeivel (pl. elutasító környezettel, magányossággal, marginális helyzettel, a kívülálló szerepével). A beilleszkedési folyamatot a felkészült oktatási intézmények segíthetik, a felkészületlenek nagyban megnehezítik. Napjainkban a kivándorló célországokban ugyancsak korábban nem látott jelenségek kezelésének feladata merül fel a családokban és az iskolában is (ilyenek pl. a kettészakadt családok, az apa nélkül felnövő gyerekek, a magányosság, a gyermekvédelmi problémák növekedése).

A szociális és interkulturális kompetenciák fejlesztése pontosan azért vált mindinkább szükségessé, hogy a pedagógusok és a gyermekek – a majdani felnőtt társadalom tagjai – az egyre komplexebb rendszerekben elfogadóbbak, megértőbbek, türelmesebbek és felelősségteljesebben viselkedők legyenek. A sokféleség megértése (mely lehet nyelvi, etnikai, kulturális, társadalmi, vallási, földrajzi, nemek közötti stb.) vihet közelebb a humanistább iskolához, hiszen mindenkinek joga van a tanuláshoz, képességei fejlesztéséhez. S mindez nem

csupán emberi jog, hanem az egymással versengő, kölcsönösen függő világban egy-egy ország számára komoly gazdasági szükséglet is.

Összefoglalva elmondható, hogy a felgyorsult fejlődés, az infokommunikációs technológia, a nemzetközi kapcsolatok erősödése új kompetenciák fejlesztését kívánja az iskolától, s ebben a rendszerben a pedagógusok jelentős feladatok előtt állnak világszerte.

Irodalom

- Allemann-Ghionda, Cristina. 2011. From Intercultural Education to the Inclusion of Diversity. Theories and Policies in Europe. In *The Routledge International Companion to Multicultural Education*, ed. Banks, James A. 134–154. New York–London: Routledge.
- Csepeli György–Prazsák Gergő. 2010. *Örök visszatérés?* Társadalom az információs korban. Budapest: Jászöveg Kiadó.
- Karlovitc János Tibor. 2001. Az iskolai tankönyvválasztásról *Új Pedagógiai Szemle* (1): 69–79.
- Karlovitc János Tibor. 2004. Mit tehetünk az előítéletek csökkentéséért? In *Megközelítések: roma gyerekek nevelésének egyes kérdései*, szerk. Nahalka István–Torgyik Judit. 123–136. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- Karlovitc János Tibor. 2006a. Szükségesek-e a taneszközök a multikulturális neveléshez? In *Interdiszciplináris pedagógia és az oktatás finanszírozása: A VI. Kiss Árpád Konferencia előadásai*, szerk. Buda András–Kiss Endre. 194–202. Debrecen: Debreceni Egyetem.
- Karlovitc János Tibor. 2006b. Multikulturális nevelés és andragógia. In *Kőrös Tanulmányok*, szerk. Micheller Magdolna. 25–34. Békéscsaba: Tessedik Sámuel Gazdasági Főiskolai Kar.
- Key Data on Teaching Languages at School in Europe*. 2008. Brussels: European Commission.
- Livingstone, Sonia–Haddon, Leslie–Görzig, Anke–Ólafsson, Kjartan. 2011. *Risks and Safety on the Internet: the Perspective of European Children: Full Findings and Policy Implications From the EU Kids Online Survey of 9-16 Year Olds and Their Parents in 25 Countries*. London: EU Kids Online Network.
- Molnár György. 2013. Új IKT tendenciák a nemzetközi és hazai gyakorlatok tükrében, különös tekintettel a tanítás-tanulás folyamatára. In *Digitális pedagógia 2.0*, szerk. Benedek András. 85–132. Budapest: Typotex.
- Ságvári Bence. 2008. Az IT-generáció – Technológia a mindennapokban: kommunikáció, játék és alkotás. *Új Ifjúsági Szemle* téli szám, 47–56.

- Schiels, Robin. 2013. *Globalization and International Education*. London: Bloomsbury.
- Sonck, N., Livingstone, Sonia et al. 2011. *Digital Literacy and Safety Skills*. London: EU Kids Online, London School of Economics and Political Science. <http://eprints.lse.ac.uk/33733/1/Digital%20literacy%20and%20safety%20skills%20%28Isero%29.pdf> (2012. okt. 29.)
- Szűts Zoltán. 2016. Az internet nyelve: másodlagos írásbeliség, emoji és mémek, *Korunk* (4): 55–60.
- Torgyik Judit. 2011. A nyelvtanulás európai tendenciái. *Szakképzési Szemle* (2): 110–117.
- Torgyik Judit. 2012. *A tanulás szinterei felnőtt- és időskorban*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- Watson, James L. 2004. Globalisation in Asia – Anthropological Perspectives. In *Globalization, Culture and Education in the New Millenium*, eds. Marcelo, M. Suárez-Orozco, Desiree Baolian Qin-Hilliard. 141–173. Berkeley–Los Angeles–London: University of California Press.

TOPICALITIES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN THE WORLD OF SCHOOLS

In the era of globalization schools have to face new challenges all over the world. By today the interaction of various peoples and ethnic groups, and the possibility of their regularly meeting each other through work and education has greatly increased. Children more and more often gain personal experiences of cultures, customs and traditions differing from their own. The role of learning has immensely grown in value, and the value of certain competencies has particularly increased. The quality of what and how we learn or teach cannot be an indifferent matter. New demands have to be met concerning education all over the world. Foreign language learning, IT skills, social and intercultural competences have gained a significant role in the education of children.

Keywords: globalization, growing value of the role of learning, language teaching, IT skills, social and intercultural competences.

AKTUELNOSTI INTERKULTURALNOG VASPITANJA U ŠKOLAMA

U doba globalizacije školstvo se širom sveta suočava sa novim izazovima. Povećao se međusobni uticaj naroda, etničkih grupa, kao i mogućnost redovnih međusobnih kontakata u sferi rada i učenja. Deca usled neposrednih kontakata sve češće stiču iskustva o različitim kulturama, običajima, tradicijama. Uloga učenja je dobila na značaju, a vrednost pojedinih kompetencija se značajno povećala. Nije svejedno šta se i u kom svojstvu uči, podučava. Širom sveta se postavljaju novi zahtevi u vezi sa

učenjem. Posebno se povećao značaj kompetencija kao što su poznavanje stranih jezika, informatičke tehnologije, odnosno uloga socijalne i interkulturalne kompetencije u vaspitavanju dece.

Ključne reči: globalizacija, porast značaja učenja, nastava jezika, informatičke i komunikacione tehnologije, socijalne kompetencije.

A kézirat leadásának ideje: 2015. dec. 20.

Közlésre elfogadva: 2016. máj. 10.